

Reptes i oportunitats del món cultural valencià després de les eleccions municipals i autonòmiques del 2015

Antoni PRATS I GRÀCIA
Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

Després de les recents eleccions municipals i autonòmiques del 27 de maig, i ateses les noves perspectives polítiques que s'hi han obert, l'actual conjuntura es presenta favorable sense dubte per a la vida cultural dels Països Catalans. Em referisc, per suposat, al que pot esdevenir al Principat de Catalunya, però al País Valencià i a les Illes, els canvis recents en els governs municipals i autonòmics –encara massa inconcrets i fràgils, per tant- permeten reprendre projectes culturals i inciten a pensar-ne de nous. Altrament, l'expectativa de les properes eleccions generals obri interrogants gens negligibles. Ens trobem, doncs, en una situació propícia, encara que d'impàs.

La lenta superació dels entrebancs polítics

Es tractaria, en definitiva, de potenciar des de les institucions els seculars lligams culturals comuns, de l'existència tàcita dels quals en dóna fe la pròpia Constitució Espanyola de 1978, com apuntava Patrícia Gabancho a l'Espai Despuig de 2008, per interferir la mútua col·laboració del territori de parla catalana. De fet, encara a hores d'ara continuem patint pel mateix motiu, netament ideològic, dificultats de comunicació ferroviària i de carreteres en l'"Arc Mediterrani", amb un elevat cost econòmic a més a més, per tractar-se d'una franja del territori especialment productiva.

És bastant obvi que, a pesar de les limitacions de l'Estatut d'Autonomia vigent, en les darreres dècades s'ha produït entre els valencians una creixent conscienciació reivindicativa social i nacional, com a conseqüència d'un desenvolupament cultural enriquidor i consistent; però, tot i l'èxit recent de la coalició Compromís en les urnes, la nostra realitat cultural –i nacional- més autèntica és

percebuda al País Valencià per una minoria encara insuficient.

Per descomptat, l'autogovern que s'hi ha assolit fins ara no és solament la conseqüència d'un procés descentralitzador del l'Estat post-franquista, allò del "café para todos". És cert que la voluntat de reprendre l'autogovern no es manifestà entre els valencians tan aviat com a Catalunya, on el moviment cultural de la Renaixença empenà prompte una consciència cívica identitària; tanmateix, pel que fa al País Valencià, amb alguns paral·lelismes a les Illes, convé recordar que als anys trenta del segle passat hi hagué un ferm propòsit estatutari, que la guerra civil del 1936 estroncà i que les "forces vives" de les dècades següents s'esforçaren a fer oblidar.

Amb els nous estatuts d'autonomia, s'obrí als Països Catalans una possibilitat real que permetia arribar a un nivell elàstic de competències d'autogovern. Fou un període esperançador, que decau al País Valencià en acabar les legislatures socialistes (1995). Llavors, en iniciar-se els governs del PP, s'observa un estancament progressiu de les iniciatives pròpiament autonòmiques, i, amb la majoria absoluta obtinguda pel PP l'any 2000, els governs de torn creuran que s'ha arribat massa lluny en certs aspectes per on la cohesió de l'Estat pot clivellar-se. Aleshores reforçaran el paper de les velles instàncies conservades en la vigent constitució, com les delegacions del Govern Central i la divisió provincial amb les respectives diputacions. Així doncs, sense una reforma de la Constitució espanyola favorable a l'autogovern de les nostres autonomies, continuaran els entrebancs des dels governs de Madrid, hi mane qui mane.

A més a més, el valencianisme polític ha vingut arrossegant el malefici del % necessari per poder assolir representació parlamentària, acordat pels partits fins ara clarament majoritaris; però, per fi, després de tants intents sense el necessari suport de les urnes, el nacionalisme valencià ha aconseguit des del 2011 estar representat pel BLOC, formació política que en el seu congrés fundacional es declarava hereva del valencianisme d'arrel fusteriana, així com del valencianisme de preguerra, i reivindicava l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com a ens normativitzador de la llengua pròpia. Ja a les eleccions de 1999, en coalició amb altres forces polítiques, havia aconseguit un 4'6%, i va ser finalment a les eleccions generals de l'any 2011 que, ja dins de la coalició Compromís, l'alcalde de Sueca, Joan Baldoví, seria elegit diputat, esdevenint el primer representant d'un partit valencianista al Congrés des dels anys de la II República. A partir d'aquí, l'efecte multiplicador de vots que suposa entrar a les altes instàncies del poder -allò que en el seu moment la dreta espanyola i el PSOE havien tractat d'evitar al nacionalisme valencià- s'ha deixat sentir en les darreres eleccions autonòmiques. En l'actualitat, és la tercera força política valenciana, amb més de 722 regidors i una huitantena d'alcaldies, i compta amb 9 diputats a les Corts Valencianes d'un total de 19 que té la Coalició Compromís,

un diputat al Congrés espanyol i un diputat al Parlament Europeu. Tot plegat, un pas endavant engrescador que permet mirar el futur immediat amb il·lusió des d'un projecte de país normalitzat culturalment.

Al meu parer, el gran repte polític que a hores d'ara es planteja en línies generals tant al País Valencià com a les Illes, consisteix en saber combinar la gestió eficient, perceptible per la ciutadania, amb l'ambició d'aprofundir en la convivència democràtica, per un costat, i en l'autogovern, per un altre, que afavoriran el desenrotllament de la cultura i l'ús de la llengua autòctones, en perill sobretot per la deixadesa de les administracions precedents.

Així les coses, podem suposar per a l'any vinent que Catalunya continuarà el seu procés de desconexió de l'Estat espanyol. Ara bé: quina serà la disponibilitat legal a curt termini que ens assistirà a valencians i illencs? Depèn molt de les eleccions generals del mes proper, òbviament, i tant de bo que millore l'actual.

Un país allargassat i divers lingüísticament

D'altra banda, el País Valencià, per les condicions físiques de la seua geografia, ha de superar l'entrebanc de la difícil comunicació entre les ciutats de València i Alacant per la costa (179 km. d'autopista de peatge), així com la desconexió ferroviària de les ciutats costaneres del sud a partir de Gandia per l'absència de trens de rodalies. I és que la vertebració del país des de la Marina Baixa cap avall ha estat de natural problemàtic. Com deia Emili Rodríguez-Bernabeu, "per promocionar la unitat valenciana caldrà limitar al màxim els embussos de comunicació. Durant molts anys, fou el barranc d'Aigües, el Mascarat o la Carrasqueta. Ara és el peatge. El nostre país, malauradament, i a pesar de la seua tradició històrica, és un país en formació i, per tal d'aconseguir aquesta formació, necessitem comunicar-nos, parlar, debatre, trobar punts d'encontre. Aquests problemes de comunicació retarden la cohesió. Ja no és tan sols dificultar la cohesió amb Catalunya pels entrebancs ferroviaris i d'autopistes de tots coneguts, és la mateixa cohesió interna del País Valencià la que hi és en joc."

No té res d'estrany, doncs, que la davallada del PP en les darreres eleccions no s'hi haja deixat sentir amb tanta intensitat. I efectivament, Compromís és inexistent en ciutats relativament grans més al sud encara, com Oriola (83.400 habitants), cap de comarca del Baix Segura, amb alcalde del PP, i més a l'interior alacantí, com Villena (34.500 habitants), cap de comarca de l'Alt Vinalopó -i amb alcalde de "Los Verdes"-, un territori molt heterogeni quant a la llengua i la cultura, i de capteniment electoral també divers, és clar. Ambdues ciutats són predominantment castellanoparlants tot i que per diversos motius. Oriola (Orihuela en castellà) pertanyia a l'antic Regne de València, però, després d'una pesta exterminadora, va ser repoblada des del segle XVII per gent del sud. I Villena,

que sempre ha sigut castellana, el 1836 fou incorporada a la província d'Alacant.

Aquesta ambigüitat lingüística i cultural la tornem a trobar més amunt en les comarques de l'Alt Palància, la Foia de Bunyol i els Serrans, comarques poc poblades i frontereres que no han perdut del tot els vincles culturals amb València. A més a més, envoltat per terres castellaneres i aragoneses hi ha el Racó d'Ademuz, amb només 2.638 habitants en total.

Els nous mitjans de comunicació poden ajudar indubtablement a fomentar una major cohesió en el conjunt dispers de la societat valenciana. Una xarxa de televisions de qualitat en la llengua comuna i les seues variants, amb produccions pròpies i accessibles a tots els nostre territoris, no seria poca cosa per al mutu enriquiment cultural.

Els centres d'estudis comarcals i el nou Govern valencià

D'entrada, per la seua trajectòria fins al moment, sembla que el nou President de la Generalitat, alcalde anteriorment de Morella, era segurament l'opció més favorable per a la cultura autòctona que podia aportar el Partit Socialista. Quant al jove Conseller de Cultura, Miquel Marzá (1983), ha sigut un encert encara que per altres motius. És membre del Bloc i afiliat al sindicat valencianista (STEPV) majoritari entre els ensenyants del País Valencià, perquè ell ho és de Primària, com els seus pares, i, a més a més, com ell mateix, vinculats a Escola Valenciana.

Aquesta darrera circumstància demana una explicació, que ve a tomb a més a a més per altres motius. En efecte, Escola Valenciana, també coneguda com Federació d'Associacions per la Llengua, és una entitat cívica formada per 29 associacions comarcals i d'àmbit de país. "El principal objectiu de l'entitat és la normalització lingüística en tots els àmbits d'ús de la llengua, amb especial incidència en el sistema educatiu valencià", segons diu el portal de la web de la pròpia entitat. Va començar a fer camí el 1984, i en el 1990 es constituí, ja tal com ara se la coneix, amb l'objectiu de potenciar la creació d'un sistema educatiu amb el valencià com a llengua vehicular. En aquest marc innovador van nàixer les Trobades d'Escoles en Valencià, aplecs lúdics i reivindicatius que han esdevingut el projecte amb més ressò de l'entitat, que apleguen cada any més de 220.000 persones entre pares, mares, alumnes i mestres en les vora 20 trobades comarcals.

Clar que estem referint-nos no sols al conseller d'Educació, sinó també al d'Investigació, Cultura i Esports: quatre àmbits per a un sol conseller... Així que, a més a més de la Direcció General de Cultura i de la Direcció General d'Universitats, s'ha creat una Secretaria de Cultura i d'Investigació, a càrrec d'Albert Girona, professor d'Història, veterà militant de l'antic Partit Socialista del País Valencià,

després d'Unitat del País Valencià i ara membre del Bloc.

D'altra banda, l'IVAM (Institut Valencià de l'Art Modern), creat el 1986, una entitat de reconegut prestigi en els seus primers anys d'existència, guanyarà molt, pel que sembla, amb la nova direcció.

Passe per alt el complex de l'anomenada Ciutat de les Arts i de les Ciències, que, al meu parer, és un projecte grandiloqüent en un país amb deficients instal·lacions educatives i línies d'investigació estroncades per manca de pressupost. A més a més, tot i que no he trobat informació fidedigna sobre la seua despesa en manteniment, cal suposar que deu ser considerable.

I no m'entretindré referint-me al que suposa per al foment cultural del País Valencià la institució privada Acció Cultural, perquè tothom té notícia de la seua eficàcia.

Fet i fet, és aviat per a parlar de finançament i de qualsevol altre recolzament als nostres centres per part de la Conselleria. Com ja se sap, el nostres centres funcionen en general gràcies a les quotes del socis, i a alguna petita subvenció o a algun ajut ocasional per part de les diputacions i els ajuntaments.

En termes generals, la repercussió del governs locals sorgits de les passades eleccions es troba en l'inici d'una major col·laboració mútua per les complicitats prèvies de les noves corporacions municipals en temes culturals i de patrimoni. I no tinc suficients notícies pel que fa a la repercussió dels canvis en la Diputació de València; cal suposar, és clar, que d'ara en avant reforçarà la cooperació amb els centres locals i comarcals d'estudis.

Les universitats, els centres d'estudis comarcals i la FIECPV

En febrer del 2000, 13 centres d'estudis locals i comarcals del territori valencià, que a hores d'ara ja aglutinen més de 2.000 socis, es federaven al Monestir del Puig, un indret conegut sobretot per la seua importància simbòlica per a la nostra cultura. El primer president en seria Emili Casanova, expresident de l'IEVA (Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida). I el mes de novembre següent tingué lloc a la Universitat de València un congrés amb la finalitat d'analitzar les aportacions de les comarques a la cultura i el patrimoni valencians.

Els darrers anys, amb la creació del Vicerectorat de Participació i Projecció Territorial de la Universitat de València, aquella empena ha madurat per fi i s'ha produït realment el diàleg creatiu entre la Universitat valenciana i els centres d'estudis comarcals. En novembre de 2011, se celebrà un encontre en el qual es prenia consciència de les noves possibilitats de interacció que el segle XXI ja començava a proposar: "l'optimització de recursos, la transferència de coneixements, el treball en xarxa i el reforçament de sinèrgies."

A l'any següent, també en novembre, sota el títol general d'*Aportacions*

per a la reflexió al voltant del territori, hi hagué una altra trobada els resultats de la qual s'agruparen en tres àrees: Medi Ambient i Territori; Història, Educació i Patrimoni Cultural, i Economia i Desenvolupament Local. De totes tres àrees, s'aportaren experiències i en sorgiren iniciatives.

El 2013, amb un propòsit més monogràfic i major envergadura, es convocava el 1er Congrés Universitat de València-Instituts d'Estudis Comarcals. El tema era el turisme cultural com a part del desenvolupament territorial i en relació amb la sostenibilitat. No cal insistir en l'actualitat d'aquesta temàtica i en la seua relació amb la del patrimoni, tant el natural com el monumental. També en aquesta ocasió les ponències i les comunicacions foren publicades en un llibre per la Universitat de València.

El Congrés del 2014 tractava altra vegada la qüestió del desenvolupament territorial, però centrant-se en el Medi Ambient, i les actes foren publicades igualment per la Universitat de València. De nou, trobem una variada participació, tot i que es nota la poca o nul·la presència d'estudis sobre les comarques més meridionals i són també pocs els que es refereixen al nord del Cap i Casal. Recordem les paraules adés adduïdes d'E. Rodríguez-Bernabeu: "El nostre país, malauradament, i a pesar de la seua tradició històrica, és un país en formació i, per tal d'aconseguir aquesta formació, necessitem comunicar-nos, parlar, debatre, trobar punts d'encontre. Aquests problemes de comunicació retarden la cohesió." I adonem-nos que estem parlant de la participació de la Universitat de València en solitari com a tal. ¿On són, doncs, les universitats de Castelló, d'Alacant i d'Elx? És que la Xarxa Vives no funciona?

Ja enguany, el passat cap de setmana, hi ha hagut una altra trobada Universitat de València-Instituts d'Estudis Comarcals, amb un tema a tractar similar al que hui ens ha reunit a Peralada, referit monogràficament al País Valencià. Com s'hi explicava al text de presentació, volia ser "un debat sobre què han significat els últims resultats electorals del 24 de maig, les claus del comportament electoral i quines implicacions han tingut o poden tenir sobre l'organització territorial valenciana, en matèria econòmica, social, cultural, mediambiental, etc. En definitiva, quin és el context que es presenta per als nostres municipis i comarques durant els pròxims anys després dels últims esdeveniments polítics. I tot allò mitjançant el suport institucional de la Diputació Provincial de València."